

ภาพลักษณ์จิ้งจอกตามทัศนะของคนจีนในแต่ละยุคสมัย

Fox image in the view of Chinese people in each era

ผ่องพิชญ์ สวงรัมย์^{1*} ภาณุเดช จริยสุตินันท์²Phongpitch Sawongram^{1*}, Phanudet Jariyathitinant²

Received : 16/10/2020

Revised : 1/1/2021

Accepted : 5/2/2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของจิ้งจอกในแต่ละยุคสมัยตามทัศนะของคนจีน รวมถึงศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้ภาพลักษณ์ของจิ้งจอกในทัศนะของคนจีนเปลี่ยนแปลงไป โดยบทความนี้เริ่มจากเนื้อความที่ว่าด้วย 1) “จิ้งจอก” สู่ “ปีศาจจิ้งจอก”; 2) “ปีศาจจิ้งจอก” สู่ “ปีศาจจิ้งจอกเก้าหาง”; 3) “ปีศาจจิ้งจอกเก้าหาง” สู่ “เซียนจิ้งจอกเก้าหาง โดยทั้ง 3 หัวข้อนอกจากเรียงตามวิวัฒนาการภาพลักษณ์ของจิ้งจอกและ ยังเรียงตามช่วงเวลาตามประวัติศาสตร์จีนอีกด้วย ทั้งนี้ผู้เขียนมีความหวังเป็นอย่างยิ่งที่จะให้บทความนี้ไม่เพียงแต่เป็นการศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ของจิ้งจอกในทัศนะของคนจีนเท่านั้น ยังมีความต้องการที่จะให้บทความนี้มีประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยอีกด้วย

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์, จิ้งจอก, คนจีน

Abstract

This article has a purpose to analyzing and compile the image of the fox in each era according to the view of the Chinese people, include studying factors that make the image of the fox in the view of the Chinese people changed. This article starts with the text that 1) from “Fox” to “Fox Spirit”; 2) from “Fox Spirit” to “Nine-tails Fox”; 3) from

¹ คณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

¹ Faculty of Liberal Arts, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang.

* Corresponding author. Tel. 061-2857551 E-Mail : phongpitch@gmail.com

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

² Faculty of Humanities and Social Sciences, UdonThani Rajabhat University.

“Nine-tails Fox” to “Holy Nine-tails Fox”. In which all 3 topics, besides arranged according to the evolution of the image of the fox. Also arranged according to the period of Chinese history as well. The author is very hopeful that this article will not only study the image of the fox in the view of the Chinese people, also a need to provide this article useful for those who are interested in studying the effects that occur with Thailand.

Keywords: Image, Fox, Chinese

ความสำคัญของปัญหา

ตำนาน และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับจิ้งจอกในประเทศจีนมีอยู่มาก ภาพลักษณ์ของจิ้งจอกในทัศนะของคนจีนปรากฏตามวรรณกรรม ภาพวาด และตามตำนานพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่น โดยในทัศนะของคนจีนนั้นจิ้งจอกเป็นทั้งสัตว์ธรรมดา สัตว์วิเศษ สัตว์ร้าย ปีศาจ หรือแม่กระทั่งเซียน แต่หากนำเอาข้อมูลมาศึกษาอย่างลึกซึ้งก็กลับพบว่าภาพลักษณ์ของจิ้งจอกในแต่ละช่วงสมัยกลับมีความโดดเด่นตามช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเปลี่ยนจากสัตว์ เป็นปีศาจ หรือเป็นเซียนล้วนมีทฤษฎีและเหตุผลที่รองรับทั้งสิ้น

ในประเทศจีนมีงานวิจัยหรือบทความที่เกี่ยวข้องกับจิ้งจอก ทั้งยังมีการเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดหรือภาพลักษณ์ของจิ้งจอกในประเทศจีนกับประเทศญี่ปุ่น ทว่าผู้ศึกษายังไม่พบบทความเชิงวิชาการใดในประเทศไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของจิ้งจอก แม้ว่าความเชื่อในเรื่องของจิ้งจอกโดยหลักแล้วจะเกิดที่ประเทศจีน ทว่าประเด็นของภาพลักษณ์จิ้งจอกนั้นกลับส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในแง่ของความเชื่อทางโหราศาสตร์ โดยเครื่องราง หรือวัตถุมงคลที่เกี่ยวข้องกับจิ้งจอกโดยมากกลับผลิตหรือได้รับการปลุกเสกจากประเทศไทย ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่ศึกษาในประเด็นนี้ เพื่อที่จะมีการต่อยอดให้เป็นประโยชน์ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของจิ้งจอกในทัศนะของคนจีนในแต่ละช่วงยุคสมัยว่ามีความแตกต่างกันเหมือน หรือมีความเกี่ยวข้อง เชื่อมโยงกันอย่างไร
2. ปัจจัยที่ทำให้ภาพลักษณ์ของจิ้งจอกในทัศนะของคนจีนเปลี่ยนแปลง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้เขียนเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร บทความ ข่าวสาร รวมถึงวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และนำเสนอผลงานในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

เมื่อพูดถึงจิ้งจอก คนจีนจะนึกถึงสัตว์ชนิดหนึ่ง หรือบางคนอาจจะนึกไปถึงภาพของปีศาจจิ้งจอกเก้าหาง ทว่าแนวคิดเรื่องปีศาจจิ้งจอกเก้าหางนั้นมีที่มาจากที่ใด เหตุใดจิ้งจอกที่เป็นเพียงสัตว์ตัวหนึ่งถึงกลายเป็นปีศาจได้ และเหตุใดจึงต้องมองจิ้งจอกในแง่ของความเป็นปีศาจ หากเป็นปีศาจ เหตุใดจึงต้องมีเก้าหาง และปีศาจจิ้งจอกเก้าหางนั้นแตกต่างจากปีศาจประเภทอื่นอย่างไร จากการศึกษานี้พบว่า นักวิจัยชาวจีนได้สรุปวิวัฒนาการภาพลักษณ์ของจิ้งจอกตามทัศนะของคนจีนแต่ละยุคสมัยพอสังเขป ดังนี้ จาก 1) “จิ้งจอก” สู่ “ปีศาจจิ้งจอก”, 2) “ปีศาจจิ้งจอก” สู่ “ปีศาจจิ้งจอกเก้าหาง” และ 3) “ปีศาจจิ้งจอกเก้าหาง” สู่ “เซียนจิ้งจอกเก้าหาง” โดยการแบ่งเช่นนี้เป็นไปตามช่วงสมัยของชาวจีนจากอดีตมาจนถึงช่วงปัจจุบัน

จาก “จิ้งจอก” สู่ “ปีศาจจิ้งจอก”

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องพบว่า ฉือหยวน(ปทานุกรมว่าด้วยรากศัพท์ และนิรุกติศาสตร์) และฉือให้(ปทานุกรมศัพท์ที่ตีพิมพ์ขึ้นครั้งแรกในปี 1938) ได้ให้ความหมายของจิ้งจอก ดังนี้ 1) เป็นสัตว์ที่มีกริยาซุกซน และน่าสงสัย 2) เป็นสัตว์ที่มักทำให้ผู้คนเกิดความสับสนและสร้างความแตกแยก 3) คำที่เกี่ยวข้องกับจิ้งจอกมักมีความหมายในทางไม่ดี เห็นได้ว่าจากความหมาย 3 ข้อนี้ไม่มีข้อความใดที่กล่าวถึงจิ้งจอกในภาพลักษณ์ของมนุษย์ ปีศาจ หรือเซียน (Li Xiaoxi, 2012, p. 78-79)

คัมภีร์ทะเลและขุนเขา ซานไห่จิง(คัมภีร์โบราณที่บันทึกตำนานปกรณัม และสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ รวมไปถึงภูติผีปีศาจ) ได้ระบุว่า “สัตว์ที่อาศัยอยู่บนเขาชิงชิว เช่น จิ้งจอกเก้าหางมีเสียงร้องดังเด็กทารกแรกเกิด ทั้งยังสามารถกินคน ผู้ใดได้ลิ้มรสเนื้อจิ้งจอกจะทำให้ไม่ได้รับอันตรายจากปีศาจตนอื่น (Li Miao, 2011, p. 187-188) จากข้อความนี้เห็นได้ว่าแม้จะยังไม่มีการกำหนดความหมายที่แน่นอนของจิ้งจอก แต่ก็ทราบได้ว่าพวกมันมีจิตวิญญาณ และเริ่มถูกจัดอยู่ในประเภทสัตว์ที่มีอำนาจลึกลับ เนื้อจิ้งจอกสามารถป้องกันสิ่งที่ไม่ดีได้

อี่จิง (คัมภีร์ที่ถูกประพันธ์ขึ้นในช่วงปลายราชวงศ์ซาง บันทึกถึงวิชาที่ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลง) ได้ระบุว่าจิ้งจอกเป็นสัตว์ที่นำพาความโชคร้าย เป็นสัญลักษณ์ของความสงบสุข และเนื่องจากอี่จิงเป็นหนังสือที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ส่งผลให้คนจีนในยุคสมัยราชวงศ์ซาง³ นั้นมีความเชื่อว่าจิ้งจอกขาว หรือจิ้งจอกเก้าหางจะปรากฏกายหากกษัตริย์มีคุณธรรม บ้านเมืองสงบสุข แผ่นดินอุดมสมบูรณ์ ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข (Li Xiaoxi, 2012, p. 78-79) จากข้อความข้างต้น จะพบว่าคนจีนได้สร้างตัวตนของจิ้งจอกเก้าหางเพิ่มจากจิ้งจอก แต่จิ้งจอกเก้าหางในสมัยนั้นยังไม่มีภาพลักษณ์ของความเป็นมนุษย์ ปีศาจ หรือเซียน เป็นสัตว์ที่มีความเป็นสิริมงคลเพียงเท่านั้น

ในเวลาต่อมาคนจีนนิยมในลัทธิเต๋ามากขึ้น ภาพลักษณ์ที่ตึงงามของจิ้งจอกค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไป โดยจะเห็นจากรวมกรรมในช่วงหลังจากที่ลัทธิเต๋ามีอิทธิพลกับคนจีนมักจะกำหนดให้จิ้งจอกมีบทบาทเป็นปีศาจ หรือสัตว์ที่ใช้อิทธิฤทธิ์ไปในทางที่ไม่ดี แนวคิดเรื่องปีศาจจิ้งจอกที่เก่าแก่ที่สุดพบในคัมภีร์ตัวอักษรจินโบราณ (คัมภีร์ตัวอักษรจินโบราณสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก) ซึ่งเขียนไว้ว่า จิ้งจอกเป็นทั้งได้สัตว์

³ ราชวงศ์หนึ่งในยุคจักรวรรดิของจีน ปกครองประเทศช่วงประมาณ 1600-1046 ปีก่อนคริสต์ศักราช

และปิศาจ ทำให้ในสมัยราชวงศ์ฮั่น⁴ มีความเชื่อว่าจิ้งจอกจะสามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ได้เมื่อมีอายุครบ 500 ปี จิ้งจอกแปลงมีรูปลักษณ์ทั้งดงาม ดึงดูดเพศตรงข้าม และมีลักษณะนิสัยเจ้าเล่ห์ (Li Xiaoxi, 2012, p. 78-79) ซึ่งแนวความคิดนี้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในสมัยราชวงศ์ถังที่ให้ความสำคัญกับเพศชายมีมากยิ่งขึ้น ทำให้ความสำคัญของเพศหญิงถูกส่งคมกดต่ำลง ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของจิ้งจอกซึ่งมักจะถูกกำหนดให้มีเพศหญิงตามไปด้วย วรรณกรรมจีนในสมัยนั้นได้ให้คำจำกัดความของปิศาจจิ้งจอก ดังนี้

1) เมย์ (媚) หลัวปิ่นหวัง (骆宾王) เป็นคนแรกที่ให้คำจำกัดความคำนี้ให้แก่ปิศาจจิ้งจอกในงานประพันธ์ของเขาเอง เขาให้คำอธิบายว่าเป็นคุณสมบัติที่มักจะมีในหญิงสาวที่มีรูปลักษณ์สวยงาม ยั่วยวน มีแรงดึงดูดต่อผู้คนที่โดยเฉพาะเพศตรงข้าม หลัวปิ่นหวังได้สร้างคำว่า “หุเมย์ (狐媚)” ขึ้นมา(เหอ เจิงฟาง, 2557, p. 47-57) จากบริบทข้างต้นทำให้เราสามารถแปลความหมายของคำคำนี้ได้ว่า “จิ้งจอกทรงเสน่ห์” อนึ่งคำนี้ได้ถูกใช้อย่างแพร่หลาย และในเวลาต่อมา ได้แปรเปลี่ยนเป็นคำว่า “หูลี่จิงจือเมย์ (狐狸精之媚)” แปลได้ว่า “ปิศาจจิ้งจอกทรงเสน่ห์” ซึ่งเป็นหนึ่งในคำที่ใช้อธิบายรูปลักษณ์ของปิศาจจิ้งจอก กวีหลายท่านมักกำหนดในงานประพันธ์ของตนเองว่าปิศาจจิ้งจอกเป็นปิศาจเพศหญิงที่ใช้มารยาต์ลวงมนุษย์เพศชาย พวกนางมักแปลงกายเป็นสาวงามและใช้เสน่ห์ที่มีอยู่ยั่วยุกลิเลสของเหล่ามนุษย์เพศชาย พวกเขาจะหมดลึนจิตวิญญาณและจิตสำนึก ซึ่งหมายรวมถึงคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานของมนุษย์

2) เย่า (妖) แปลไทยคือ “ปิศาจ” เป็นลักษณะเด่นของปิศาจจิ้งจอก ลักษณะเด่นในที่นี้หมายถึงรวมไปถึงทั้งลักษณะเผ่าพันธุ์และลักษณะนิสัย ทั้งนี้ปิศาจจิ้งจอกถูกจัดอยู่ในเผ่าพันธุ์ปิศาจอยู่แล้ว คำจำกัดความนี้จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจแต่อย่างใด ในส่วนความหมายของคำว่า “ปิศาจ” ในบริบทที่ว่าด้วยลักษณะนิสัยนั้น สืบเนื่องจากมีวรรณกรรมในสมัยราชวงศ์ถังจำนวนมากบรรยายถึงปิศาจจิ้งจอกว่าเป็นปิศาจที่มีพฤติกรรมใกล้เคียงกับคำว่า “ไร้ยางอาย (无耻)” และ “สำส่อน (浪荡)” เนื่องจากปิศาจจิ้งจอกต้องใช้ความไร้ยางอายในการผลักดันเสน่ห์ที่มีอยู่เพื่อปลุกเร้ากิเลสของมนุษย์เพศชาย เริ่มแรกเสน่ห์ของพวกนางเป็นตัวดึงดูดสายตาและความสนใจ หากในเวลาต่อมาพวกนางจะใช้ความเป็นปิศาจในการจับกุมจิตวิญญาณเพื่อให้เหยื่อหลงกลวงวนอยู่ในหลุมพรางนั้นตลอดไป ซึ่งลักษณะนิสัยเช่นนี้ทำให้ทราบได้ว่าจิตใจของพวกนางนั้นมีความใกล้เคียงกับคำว่า “ปิศาจ” มากกว่า “มนุษย์”

3) เย (野) เป็นอีกคำหนึ่งที่กวีจีนใช้นิยามลักษณะนิสัยของปิศาจจิ้งจอก คำนี้มีความหมายหลายอย่างเช่นกัน เมื่อพิจารณาจากเนื้อความในวรรณกรรมจะพบว่าความหมายของ “เย (野)” ที่เกี่ยวข้องกับปิศาจจิ้งจอกนั้นใกล้เคียงกับคำว่า “อิสระ” มากที่สุด เนื่องจากปิศาจจิ้งจอกมีความเป็นตัวของตัวเองสูง ไม่ผูกมัดกับสิ่งใดนานๆ มักทำตามสิ่งที่ต้องการโดยไม่สนใจหลักเกณฑ์ ดื้อรั้น ป่าเถื่อน ไม่มีเหตุผล และไม่มีคุณธรรม การขับเคื่อนการกระทำของปิศาจจิ้งจอกมักจะมีกิเลสเคลือบเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับลักษณะนิสัยที่ดื้อรั้น ไม่อยู่กับกฎระเบียบ รวมถึงภาพลักษณ์ที่ยั่วยวน แม้จิตใจจะไม่ได้มีความมุ่งร้ายเสียทีเดียว แต่การกระทำของพวกนางก็มักจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการเพศและกามอารมณ์อยู่เสมอ

4) โยว (忧) มีความหมายว่าโศกเศร้า ทุกข์ระทม เนื่องจากในวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงส่วนมากจะมีตัวละครหญิงอย่างน้อยหนึ่งคนที่มีชะตากรรมอันแสนรันทด เต็มไปด้วยความโศกเศร้าและน่าสงสาร กวีจีนหลายท่านต่างทราบกันดีว่าตัวละครหญิงเหล่านี้เป็นตัวดึงดูดผู้อ่านได้เป็นจำนวนมาก พวกนางทำให้

⁴ ราชวงศ์หนึ่งในยุคจักรวรรดิของจีน ปกครองประเทศช่วงประมาณ 206 ปีก่อนคริสต์ศักราช - ค.ศ. 220

บทประพันธ์ของพวกเขาเต็มไปด้วยเสน่ห์ที่ลึกลับ ความอ่อนแอ น่าสงสาร และทุกซักระหม่อมทำให้ตัวละครมีชีวิตชีวาและมีมิติ ทั้งนี้ น้ำตาของหญิงสาวไม่เพียงแต่มีผลกับผู้อ่านผู้ชายเท่านั้น ยังมีผลต่อจิตใจของผู้หญิงด้วยกันเองอีกด้วย เช่นเดียวกับเฉาเสวี่ยฉิน (曹雪芹) กวีผู้มีชื่อเสียงสมัยราชวงศ์ชิง ผู้ประพันธ์วรรณกรรมอันโด่งดังเรื่องหงโหลวเหมิง 《红楼梦》 หรือในชื่อไทยว่าความฝันในหอแดง ตัวละครเด่นในวรรณกรรมเรื่องนี้นามหลินได้อวี (林黛玉) หญิงสาวโฉมงามซึ่งเปรียบได้ดังดอกไม้แรกแย้มที่มีกลีบดอกอันบอบบาง อ่อนแอ พร้อมจะหลุดร่วงได้เสมอเมื่อยามเจอสายลมที่เรียกว่าโชคชะตาที่โหดร้าย น้ำตาของหลินได้อวีทำให้ผู้อ่านหลายต่อหลายคนพ่ายแพ้และพร้อมที่จะลุ่มหลงในตัวนางได้อย่างไม่ยาก แม้ว่าโดยกายภาพแล้วปศาจจิ้งจอกจะมีพลังกายที่แข็งแกร่งกว่ามนุษย์ แต่จิตใจได้ซุกซ่อนความเป็นอ่อนไหวของเพศหญิงเช่นกัน กวีชาวจีนในทุกยุคสมัยไม่เคยลืมที่จะประพันธ์ให้นางปศาจจิ้งจอกใช้คุณสมบัตินี้มาเป็นหนึ่งในเสน่ห์ของนาง ปศาจจิ้งจอกที่มีความงามเย้ายวน รักอิสระ ชุกชอน มีจิตใจที่เต็มไปด้วยความอ่อนไหวและบอบบางได้เป็นหนึ่งในตัวละครสำคัญในวรรณกรรมจำนวนมากของจีน

จากคำจำกัดความทั้งสี่คือ เมย์(เสน่ห์) เยา(ปศาจ) เย(อิสระ) และโยว(ความโศกเศร้า) อาจจะเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้เราพบว่าจิ้งจอกแปลงในวรรณกรรมจีนมักเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย

“ปศาจจิ้งจอก” สู่ “ปศาจจิ้งจอกเก้าหาง”

เนื้อหาข้างต้นทำให้ทราบได้ว่ากวีจีนได้สร้างตัวตนของจิ้งจอกเก้าหางมาตั้งแต่สมัยปลายราชวงศ์ซาง ซึ่งในสมัยนั้นจิ้งจอกเก้าหางมีฐานะเป็นสัตว์นำโชค สัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์แทนสภาพบ้านเมืองที่สงบสุขร่มเย็น แม้ว่าจะมีบันทึกเรื่องของปศาจจิ้งจอกมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์อื่น แต่ภาพลักษณ์ของจิ้งจอกที่เป็นปศาจที่เจ้าเล่ห์ และโหดร้ายกลับแพร่หลายอย่างมากในสมัยราชวงศ์ถัง⁵ และด้วยเหตุนี้เองส่งผลกระทบต่อจิ้งจอกเก้าหางในภาพลักษณ์ปศาจ กลายเป็นปศาจที่ทรงอิทธิฤทธิ์มากยิ่งขึ้นเช่นกัน เนื่องจากชาวจีนเชื่อว่าทุกๆ หนึ่งร้อยปี จิ้งจอกจะมีหางงอกเพิ่มขึ้นมาหนึ่งหางพร้อมกับอำนาจที่เพิ่มขึ้น นั่นแสดงว่าจิ้งจอกเก้าหางย่อมมีฤทธิ์และอายุมากกว่าจิ้งจอกตนอื่นๆ อาจกล่าวได้ว่าปศาจจิ้งจอกเก้าหางเป็นหัวหน้า หรือเป็นผู้นำของปศาจจิ้งจอกก็คงจะไม่ผิดนัก

จากบันทึกเสวียนจง 《玄中记》 ได้บันทึกไว้ว่า “เมื่อครบห้าสิบปีจิ้งจอกจะกลายเป็นมนุษย์ ร้อยปีกลายเป็นมนุษย์รูปร่างงาม จิ้งจอกจำแลงสามารถเป็นได้ทั้งปศาจและเทพเจ้า เป็นได้ทั้งสามีและภรรยา อีกทั้งยังมีสติปัญญาที่เป็นเลิศ รูปลักษณ์ที่ดึงดูด อาจจะทำให้ประโยชน์ในด้านการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้คน หรือให้โทษทำให้มนุษย์ลุ่มหลงในกิเลสได้ เมื่ออายุครบพันปีจึงจะบรรลุกลายเป็นจิ้งจอกสวรรค์” และยังมีคำพูดที่คนจีนกล่าวต่อกันมาอย่างช้านานว่า “จิ้งจอกเมื่ออายุครบห้าร้อยปีจึงจะสามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ได้” (Gao Jianguo, 2013, p. 102-103) แม้ว่าช่วงเวลาในการแปลงกายเป็นมนุษย์ของจิ้งจอกในบันทึกทั้งสองจะไม่เหมือนกัน แต่สิ่งที่เหมือนกันก็คือข้อความที่กล่าวว่าจิ้งจอกสามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ได้ จากวรรณกรรม รวมถึงคัมภีร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาและไสยศาสตร์แขนงต่างๆ ได้มีเนื้อความที่กล่าวไว้ว่า ไม่เพียงอายุขัยที่ถึงกำหนดเวลาเท่านั้น จิ้งจอกที่บำเพ็ญเพียรอย่างสม่ำเสมอก็สามารถแปลงกายเป็นมนุษย์ได้เช่นกัน จิ้งจอกแปลงเมื่อบำเพ็ญตบะอย่างต่อเนื่องก็จะสำเร็จเป็นเซียน และสำเร็จเป็นเทพได้ในที่สุด จึงสามารถกล่าวได้ว่า จิ้งจอกมีชาติกำเนิดคือสัตว์ชนิดหนึ่ง จากสัตว์ก็จะเป็นคน

⁵ ราชวงศ์ถัง (唐朝) คือ ราชวงศ์หนึ่งในยุคจักรวรรดิของจีน ปกครองประเทศช่วงประมาณค.ศ. 618-907

ในช่วงเวลานี้ชาวจีนเชื่อว่าจิ้งจอกแปลงในร่างมนุษย์จะพบและเกี่ยวข้องกับกิเลสตัณหาความชั่วร้ายและพ่ายแพ้นั้น ในที่สุดก็จะกลายเป็นปีศาจจิ้งจอก และเมื่อมีอายุมากพอ มีตบะแรงกล้าอาจจะกลายเป็นปีศาจจิ้งจอกเก้าหาง แต่ถ้าจิ้งจอกแปลงนั้นมีคุณธรรมและมีตบะแรงกล้าอาจกลายเป็นเซียน และจากเซียนกลายเป็นเทพในที่สุด

แม้ว่าภาพของปีศาจจิ้งจอกกับปีศาจจิ้งจอกเก้าหางจะเกิดขึ้นในช่วงเดียวกัน แต่ภาพลักษณ์ของปีศาจจิ้งจอกเก้าหางกลับมีความนิยมอย่างแพร่หลายหลังภาพลักษณ์แบบปีศาจจิ้งจอกธรรมดา กล่าวได้ว่าภาพลักษณ์ของปีศาจจิ้งจอกแพร่หลายอย่างมากช่วงสมัยราชวงศ์ถัง แต่ภาพลักษณ์ของปีศาจจิ้งจอกเก้าหางกลับเพิ่งแพร่หลายในช่วงราชวงศ์หมิง⁶ ตอนต้น

โดยจากรวรรณกรรมห้องสิน (封神) หรือตามภาษาจีนกลางอ่านว่า เฟิงเสี้ยน เป็นวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงของสวีจิ้งหลิน (许仲琳) กวีสมัยต้นราชวงศ์หมิง ได้เขียนถึงปีศาจจิ้งจอกเก้าหางไว้ ดังนี้ พระเจ้าโจ้ว (纣王) กษัตริย์องค์สุดท้ายแห่งราชวงศ์ซาง (商朝) ผู้ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นกษัตริย์ที่ไม่มีคุณธรรม ลุ่มหลงมัวเมาในสุรานารี ไม่สนใจการบ้านการเมือง หากแต่ยังคงมีบารมีของบรรพชนคุ้มครอง ได้เสด็จไปกราบไหว้ศาลเจ้าแม่หนี่วา⁷ (女娲) ตามธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมา พระองค์ได้พบกับเทวรูปสลักของเจ้าแม่หนี่วา ก็ถึงกับตื่นตะลึงในความงามของพระนาง พระองค์ไม่เพียงแต่เพื่อขึ้นมาอย่างไม่มีสติเท่านั้น ยังเขียนกลอนไว้ที่ข้างฝาวัดบรรยายถึงความงามของเจ้าแม่หนี่วาที่มีเหนือสตรีอื่นใดในพิภพนี้ อีกทั้งยังแสดงความปรารถนาว่าหากมีวาสนาก็อยากจะรับเจ้าแม่ไปเป็นมเหสีของตน เจ้าแม่หนี่วาได้รับรู้ก็เกิดความพิโรธเป็นอย่างมาก เจ้าแม่ได้สาปแช่งให้ราชวงศ์ซางถึงจุดสิ้นสุด พร้อมทั้งส่งจิ้งจอกเก้าหาง ภูติไก่อไฟเก้าหัวและภูติผีผา ลงมายังโลกมนุษย์เพื่อทำการล่มสลายราชวงศ์ซาง แต่พระนางก็ได้กำชับให้นางผู้รับใช้ทั้งสามว่าการกระทำครั้งนี้อย่าได้ให้ประชาชนต้องมีอันตรายเป็นอันขาด

ในเวลาต่อมาพระเจ้าโจ้วได้รับชัยชนะจากการกรีธาทัพโจมตีเมืองซู ทำให้จิซูหู (己苏护) ผู้เป็นเจ้าเมืองในขณะนั้นจำต้องถวายเครื่องบรรณาการเพื่อสวามิภักดิ์ตามโบราณธรรมเนียม โดยหนึ่งในเครื่องบรรณาการนั้นคือนางต่าจี (妲己) บุตรีของตนเอง ทว่านางจิ้งจอกเก้าหางและพรรคพวกได้สังหารต่าจีอย่างเหี้ยมโหดในคืนก่อนถวายตัว นางจิ้งจอกเก้าหางเข้าสิงและใช้ร่างของต่าจีล่อลวงพระเจ้าโจ้ว ด้วยมารยาของนางจิ้งจอกเก้าหางแปลงต่าจี ทำให้พระเจ้าโจ้วลุ่มหลงมัวเมาในกามอารมณ์จนละเลยงานราชการแผ่นดิน นอกจากนั้นนางยังยุยงให้พระองค์ทรงลงโทษขุนนางที่ไม่เห็นด้วยทุกคนอย่างโหดร้าย ทั้งยังผลาญเงินในท้องพระคลังจนร่อยหรอ ประชาชนต่างอดอยากและเดือดร้อนกันถ้วนหน้า การกระทำของนางปีศาจนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะการสร้างบ่ออสรพิษที่เป็นอ่างหินขนาดใหญ่ภายในบ่อเต็มไปด้วยสัตว์มีพิษหลายชนิด เช่น งู ตะขาบ และแมงป่อง

ในขณะนั้นมีขุนนางส่วนหนึ่งที่อดรนทนไม่ไหวต่อความโหดร้ายของนางปีศาจจิ้งจอกเก้าหาง ทำให้รวมตัวกันทำสงครามกับพระเจ้าโจ้ว โดยสงครามดำเนินต่อไปท่ามกลางความทุกข์ยากของราษฎร ในที่สุดฝ่ายพระเจ้าโจ้วก็เป็นผู้พ่ายแพ้ ปีศาจไก่อไฟเก้าหัวและปีศาจผีผาถูกจับตัวส่งเจ้าแม่หนี่วาเพื่อสำเร็จโทษ

⁶ ราชวงศ์หมิงในยุคจักรวรรดิของจีน ปกครองประเทศช่วงประมาณ ค.ศ. 1368-1644

⁷ เจ้าแม่หนี่วา(女娲) หรือ เจ้าแม่หนี่งอ (สำเนียงฮกเกี้ยน) เป็นเทพมารดรที่ยิ่งใหญ่และเก่าแก่ของจีน โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์เกิดจากก้อนดินเหนียวที่เจ้าแม่หนี่วาปั้นขึ้นมา

ทำให้นางจิ้งจอกเก้าหางรู้สึกขุ่นเคืองในใจเป็นอันมาก นางกล่าวว่าตนเองเพียงลงมาทำหน้าที่ที่เจ้าแม่ได้มอบหมายให้เพียงเท่านั้น เหตุใดจึงต้องกระทำกับนางรุนแรงถึงเพียงนี้ แต่เจ้าแม่หน้วากลับกล่าวว่าต้องการให้พวกนางทำให้ราชวงศ์ซางล่มสลายโดยไม่มีกรรณงเลือดของราชบุรุษ ดังนั้นการกระทำของนางในครั้งนี้ นับว่าเกินกว่าเหตุไปมาก ทั้งนี้เจ้าแม่ได้ลงโทษประหารปีศาจไก่ฟ้าเก้าหัวและปีศาจผีผา แต่นางจิ้งจอกเก้าหางแปลงตัวจิ้งจอกกลับหลบหนีรอดไปได้ ดำเนินในช่วงนี้ได้กล่าวว่าจิ้งจอกเก้าหางได้หนีไปยังอินเดีย ญี่ปุ่น และเกาหลี ซึ่งในแต่ละพื้นที่ล้วนปรากฏตำนานที่เกี่ยวข้องกับปีศาจจิ้งจอกเก้าหางทั้งสิ้น แต่มีเนื้อหาที่แตกต่างกันอยู่บ้าง อย่างไรก็ตามแล้วแต่มีสิ่งๆที่เหมือนกันคือนางปีศาจจิ้งจอกเก้าหางได้ใช้เสน่ห์เหล่ากลในการยั่ววนบุรุษเพศ และจบลงด้วยความหายนะของผู้ที่เป็นเหยื่อทั้งสิ้น

ห้องสินเป็นวรรณกรรมที่โด่งดังเป็นอย่างมากในจีน ส่งผลให้เมื่อเอ่ยถึงปีศาจจิ้งจอกเก้าหางเมื่อใด มักจะทำให้นึกถึงนางจิ้งจอกเก้าหางในร่างของตัวจิ๋วเป็นอันดับแรก นางจิ้งจอกเก้าหางแปลงตัวผู้มีโฉมสะคราญ ผู้ซึ่งนำพาให้ราชวงศ์ซางพบกับความวิบัติ และยังทำให้ภาพลักษณ์ของปีศาจจิ้งจอกเก้าหางในทัศนะของคนจีนช่วงสมัยนั้นตกต่ำลงอย่างมาก

“ปีศาจจิ้งจอกเก้าหาง” สู่ “เซียนจิ้งจอกเก้าหาง”

จิ้งจอกอยู่ภายใต้ภาพลักษณ์ของความชั่วร้ายอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น แม้ว่าก่อนหน้านั้นจิ้งจอกจะถูกนับถือว่าเป็นสัตว์ที่มีความเป็นสิริมงคล ทว่าภาพลักษณ์ที่ตึงตังนั้นได้ถูกดทับไว้เป็นเวลานานร้อยปี จนกระทั่งช่วงราชวงศ์หมิงเริ่มมีวรรณกรรมและรูปวาดที่นำเสนอภาพลักษณ์ของจิ้งจอกเก้าหางในมุมมองที่ดีขึ้นมาอีกครั้ง บ้างก็ว่าจิ้งจอกเก้าหางแต่เดิมเป็นสัตว์เทพ แต่กระทำความผิดโดนเหล่าเทพตัดหางทั้งแปดและลงโทษโดยการขุดใช้กรรมบนโลกมนุษย์ บ้างก็ว่าเป็นจิ้งจอกที่ตะบะยังไม่สูงถึงขั้นเป็นเซียนกลุ่มหลงในกิเลสเสียก่อนทำให้จิตปนเปื้อน แต่เนื่องจากการบำเพ็ญตบะมาอย่างยาวนาน ทำให้อัจฉริยะจิ้งจอกเก้าหางยังคงมีความดีหลงเหลืออยู่บ้าง (Ding Junjie, 2012, p. 6) วรรณกรรมในสมัยราชวงศ์หมิงบางเรื่องได้เขียนให้ปีศาจจิ้งจอกมีบทบาทที่ดีขึ้น ดังเช่น ผลงานการประพันธ์ของหลว่จวินจง (罗贯中) เรื่องสามชุกพิชิตมาร (三遂平妖传) ได้สร้างภาพลักษณ์ของปีศาจจิ้งจอกในฐานะผู้สอนวิชาอาคมให้หญิงสาวคนหนึ่ง ซึ่งทำให้นางสร้างชื่อเสียงในการรบชนะกองทัพได้ในเวลาต่อมา ทว่าภาพลักษณ์อันตึงตังนี้ยังไม่เป็นที่ยอมรับมากนักในสมัยช่วงต้นราชวงศ์หมิง เนื่องจากในขณะนั้นห้องสินยังถือว่าเป็นวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลมากกว่าสามชุกพิชิตมาร

ต่อมาในสมัยราชวงศ์ชิง⁸ ภาพลักษณ์ของปีศาจจิ้งจอกเป็นไปในทางที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิมอย่างเห็นได้ชัด โดยวรรณกรรมที่นิยมในปีพ.ศ.2431 คือวรรณกรรมของตุนโฮ้วถาง (敦厚堂) เรื่องร้อยเรียงตำนานจิ้งจอก 《绣像狐狸缘全传》 ได้เล่าถึงเด็กสาวที่เป็นร่างแปลงของจิ้งจอกกับนักบวชแห่งหวางที่ร่วมมือกันกำจัดปีศาจที่ชั่วร้ายภายใต้การช่วยเหลือของเซียนหลู่ตังปิน (吕洞宾)⁹ และเทพหลี่จิ้ง (李靖)¹⁰ ประกอบ

⁸ ราชวงศ์หนึ่งในยุคจักรวรรดิของจีน ปกครองประเทศช่วงประมาณค.ศ. 1644-1912

⁹ หลู่ตังปิน (吕洞宾) ตามความเชื่อของเต๋าว่าไว้คือหนึ่งในเซียนทั้ง 8 (八仙) หรือที่คนไทยคุ้นเคยว่า โป๊ยเซียน ตำนานความเชื่อเกี่ยวกับหลู่ตังปินมีมากมาย โดยเล่าว่าท่านเป็นเซียนที่มีบุคลิกอ่อนโยน เจ้าสำออง โดยปกติจะสะพายกระบี่ไว้กลางหลังและออกผจญภัยทั่วประเทศจีน

¹⁰ หลี่จิ้ง (李靖) เป็นหนึ่งในจุดโลกบาลของคณจีน รูปลักษณ์ของท่านจะถือเจดีย์ มีอีกชื่อคือ ท้าวโลกบาลผู้ถือเจดีย์ (托塔李天王) ตามตำนานกล่าวว่าเมื่อครั้งที่ยังเป็นมนุษย์มีตำแหน่งเป็นแม่ทัพสมัยราชวงศ์ฮั่น มีบุตรสามคน คือ จินจาง มูจา และนาจา (哪吒)

กับรรณกรรมที่มีชื่อเสียงของผู้ชงหลิง (蒲松齡) คือเรื่องประหลาดจากห้องศิลป์ 《聊斋志异》 หรือที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในไทยว่าไปเยโปโลเย มีเนื้อเรื่องในบทที่กล่าวถึงความรักระหว่างมนุษย์กับจิ้งจอกสาว บรรณกรรมเรื่องนี้ได้สร้างภาพลักษณ์ที่ดีและน่าสงสารของนางปิศาจจิ้งจอก รวมถึงการที่มีคนจีนส่วนหนึ่งเริ่มเอาบรรณกรรมห้องสินมาตีความใหม่และมีความเชื่อว่า แม่นางจิ้งจอกแก้หางแปลงตัวจิ้งจะนำพาซึ่งความพินาตลุ่มสลายให้แก่ราชวงศ์ซาง แต่ก็ไม่ปรากฏว่านางจงเกลียดจงชังผู้ใดเป็นพิเศษ แม้ในยามต้องโทษ นางเองก็ยังไม่เข้าใจว่าตนเองได้ทำผิดในเรื่องใด ทำให้เกิดการตีความไปว่านางจิ้งจอกแก้หางแปลงตัวจิ้งอาจจะไม่ได้เป็นผู้มีจิตใจชั่วร้ายโดยกำเนิด อีกทั้งนางเป็นสาวกของเจ้าแม่หนี่วา นั้นหมายความว่านางเองอาจจะไม่ได้มีโอกาสที่จะเข้าถึงมนุษย์และคงไม่ได้มีความเข้าใจในเรื่องของมนุษย์มากนัก คำสั่งของเจ้าแม่หนี่วาเองก็เป็นคำสั่งที่ไม่ชัดเจน รวมถึงต้นกำเนิดนางเป็นจิ้งจอกทำให้นางมีนิสัยรักสนุกเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องที่ไม่แปลกที่การกระทำของนางจะเกินเลยไปบ้างโดยไม่รู้ตัว ถึงกับมีคนจีนบางคนให้ความเห็นว่าความล่มสลายของราชวงศ์ซางอาจจะเกิดจากการเล่นที่มากเกินไปนางจิ้งจอกแปลงตัวจิ้งเท่านั้น และท้ายสุดก็มีบางคนเชื่อว่านางจิ้งจอกแก้หางแปลงตัวจิ้งหลงรักพระเจ้าโจ้วเสียด้วยซ้ำ ข้อคิดเห็นนี้ยังทำให้คนจีนหลายคนให้ความสนใจแก่นางจิ้งจอกแก้หางแปลงตัวจิ้งมากขึ้น

ในส่วนนี้มีนักวิชาการชาวจีนได้วิเคราะห์ว่าอาจจะเกิดจากค่านิยมของสังคมในอดีตที่ให้ความสำคัญกับบุรุษและเมินเฉยต่อสตรี (重男轻女) ทำให้ฐานะของเพศหญิงถูกกดต่ำลง ศาสตราจารย์หลิวชื่อหลิน (刘士林) ได้ให้ความเห็นว่า บรรณกรรมห้องสินได้ปรุงแต่งตัวจิ้งให้กลายเป็นบุคคลใหม่ที่มีแต่ความชั่วร้าย โดยส่วนตัวของเขามีความเห็นว่ แท้ที่จริงแล้ว ตัวจิ้งต้องเข้าถวายตัวเป็นนางสนมของพระเจ้าโจ้ว เพราะพระเจ้าอู่เป็นผู้ส่งนางเข้ามาเป็นไส้ศึก เมื่อราชวงศ์ซางถึงจุดจบ พระเจ้าอู่จำเป็นต้องสังหารตัวจิ้งเพื่อเหตุทางการเมือง อีกทั้งเพื่อให้ชัยชนะของตนเองชาวสะฮาด และเนื่องด้วยราชวงศ์โจวปกครองประเทศจีนเป็นเวลานานกว่า 800 ปี ทำให้ชื่อเสียงของตัวจิ้งและพระเจ้าโจ้วเลวร้ายลงเรื่อยๆ เพื่อยกย่องพระเกียรติของพระเจ้าอู่แห่งราชวงศ์โจว(Ding Junjie, 2012, p. 6) ประกอบกับมีนักวิเคราะห์วรรณคดีจีนได้กล่าวว่ “เนิ่นนานมาแล้วที่สตรีมักตกเป็นจำเลยของสังคมในความผิดของบุรุษ” โดยไม่เพียงแต่เฉพาะกรณีของพระเจ้าโจ้วกับนางจิ้งจอกแก้หางแปลงตัวจิ้ง (纣王与妲己) เท่านั้น ยังมีกรณีของพระเจ้าโจ้วโยวกกับนางเปาซือ (周幽王与褒姒)¹¹ พระเจ้าอู่กับนางไซซีหรือซีซือ (吴王与西施)¹² และจักรพรรดิถังเสวียนจงกับ

¹¹ เปาซือเป็นพระสนมคนโปรดของพระเจ้าโจ้วโยว (781-771 ปีก่อนคริสต์ศักราช) เดิมทีเปาซือเป็นนางทาสจากแคว้นเล็กๆ ที่ถูกส่งมาเป็นบรรณาการ แต่ด้วยความงดงามทำให้ได้รับแต่งตั้งเป็นสนมในเวลาต่อมา นางเปาซือเป็นคนสวย แต่มีใบหน้าที่ยิ่งใหญ่ ไม่ยิ้มแย้ม วันหนึ่งพระเจ้าโจ้วโยวรับสั่งให้จุดพลุดีบนกัขึ้นฟ้าเอาใจนางเปาซือ ทำให้บรรดาทหารและแม่ทัพเข้าใจผิดว่ามีข้าศึกมารุกราน จึงรีบเดินทางมายังพระราชวัง เมื่อไม่เห็นข้าศึกก็โกรธเป็นอันมาก ต่อมาเมื่อมีข้าศึกมารุกรานจริง ๆ พระเจ้าโจ้วโยวรับสั่งให้จุดพลุดีบนกัขึ้นฟ้าอีกทั้ง แต่คราวนี้บรรดาแม่ทัพล้วนไม่สนใจ เป็นสาเหตุให้บ้านเมืองกับครว ล่มสลายในที่สุด

¹² ไซซีหรือซีซือ(สำเนียงจีนกลาง) เป็นหนึ่งในสี่หญิงงามล่มเมือง มีฉายาว่า “มัจฉามารี” นางไซซีเป็นไส้ศึกที่พระเจ้าโจ้วเจี้ยนส่งไปบรรณาการให้แก่พระเจ้าอู่ พระเจ้าอู่หลงใหลในตัวนางไซซีจึงไม่บริหารบ้านเมือง เป็นสาเหตุให้บ้านเมืองต้องพบกับความพินาตลุ่มสลายในที่สุด โดยหลังจากเหตุการณ์วันวายได้จบสิ้น นางไซซีได้หายตัวไปอย่างลึกลับพร้อมกับชายคนรัก เชื่อกันว่านางออกเดินทางไปเรื่อยๆ บั้นปลายชีวิตอาศัยอยู่ที่ทะเลสาบซีหู (西湖 : West Lake)

หยางกุ้ยเฟย (唐玄宗与杨贵妃)¹³ ซึ่งล้วนบันทึกว่าสตรีในเรื่องเป็นผู้นำพาซึ่งความเสียหายให้แก่ประเทศ และราชวงศ์ เหตุการณ์อัปยศที่เกิดขึ้นนั้นแท้ที่จริงแล้วเกิดจากความผิดของบุรุษ หรือเป็นเพียงการป้ายความผิดไปให้เหล่าสตรี เหล่านี้ยังคงเป็นคำถามที่ติดค้างในใจคนจีนหลายคน แต่เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับบุรุษที่ลุ่มหลงในสตรีจนทำให้บ้านเมืองพวนพบกับความล่มจม ตัวตนของปิศาจจึงจอกถึงได้ถูกผนวกเข้ากับสาวงามผู้ลุ่มหลงเหล่านั้น เพื่อเป็นการอธิบายให้เห็นว่าหญิงสาวมีอำนาจดุจปิศาจ และชายหนุ่มเหล่านั้นไม่มีความผิดแม้แต่น้อยที่จะตกหลุมพรางของปิศาจจิ้งจอก(Xiao Rongju, 2017, p. 37-42)

อย่างไรก็ตามภาพลักษณ์ของจิ้งจอกเก้าหางได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากช่วงราชวงศ์ชิง และดีขึ้นอย่างมากในปัจจุบัน โดยตัวตนของเทพหรือเซียนจิ้งจอกได้ปรากฏขึ้นในสังคมจีนอีกครั้ง จนกระทั่งได้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำตัวของคนจีนที่มีความเชื่อและอยากรู้อยากเห็นเช่นนางจิ้งจอกเก้าหาง

สรุป อภิปรายผล

จากข้อมูลที่ได้รวบรวมสามารถสรุปได้ถึงภาพลักษณ์ของจิ้งจอกว่าจิ้งจอกเริ่มจากเป็นสัตว์ธรรมดาไปสู่ภาพลักษณ์ของสัตว์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นสิริมงคลในสมัยราชวงศ์ซาง ต่อมาภาพลักษณ์ของจิ้งจอกได้เปลี่ยนไปในทางที่ไม่ดี เนื่องจากสาเหตุและปัจจัยที่หลากหลาย แต่ปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของจิ้งจอกคือความเฟื่องฟูในลัทธิเต๋าขณะนั้น ทำให้ภาพลักษณ์ของจิ้งจอกเกิดการเปลี่ยนแปลงกลายเป็นสัตว์ที่มีอิทธิฤทธิ์ และมักหลอกล่อให้มนุษย์ทำในสิ่งที่ไม่ดี หรือผิดใจกันเอง (Li Xiaoxi, 2012, p. 78-79) ทั้งนี้ทั้งนั้นช่วงนี้จิ้งจอกยังเป็นเพียงสัตว์ชนิดหนึ่ง

โดยภาพลักษณ์ของจิ้งจอกที่เป็นปิศาจ และเซียนเกิดขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกัน หากแต่ว่าภาพลักษณ์ของปิศาจจิ้งจอกกลับได้รับการยอมรับมากกว่า กล่าวคือช่วงสมัยราชวงศ์ถังจิ้งจอกมีภาพลักษณ์ที่ชั่วร้ายอย่างมาก เหล่ากวีที่มีชื่อเสียงหลายท่านประพันธ์ให้จิ้งจอกได้รับบทที่เลวร้าย ในช่วงเวลาเดียวกันนั้นก็เกิดภาพลักษณ์ของจิ้งจอกในรูปแบบที่เป็นร่างแปลงเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะหญิงสาวที่ทรงเสน่ห์ ไร้เดียงสารักอิสระ อ่อนแอ แต่มีจิตใจชั่วร้ายดุจปิศาจ

ต่อมาในราชวงศ์หมิงตอนต้นมีการนำเอาภาพลักษณ์ที่เลวร้ายของปิศาจจิ้งจอก รวมเข้ากับสตรีที่ได้ชื่อว่าใช้ความงามในการลุ่มหลงคือนางต่าจี และด้วยอิทธิพลของวรรณกรรมเรื่องห้องสินที่มีการแต่งเติมภาพลักษณ์ของปิศาจจิ้งจอกให้ชั่วร้ายมากยิ่งขึ้นกลายเป็นปิศาจจิ้งจอกเก้าหาง นั้นทำให้ภาพลักษณ์ของปิศาจจิ้งจอกเก้าหางได้รวมกับคำจื่ออย่างแทบจะแยกกันไม่ขาด

ภาพลักษณ์ของจิ้งจอกเริ่มดี และดีขึ้นเป็นอย่างมากในช่วงราชวงศ์ชิงซึ่งเป็นประวัติศาสตร์อันใกล้ ปิศาจจิ้งจอกได้ถูกคนจีนมองในมุมมองที่เป็นเทพปิศาจ ก่อนจะยกระดับขึ้นเป็นเซียน และเทพเซียนใน

¹³ หยางกุ้ยเฟยเป็นหนึ่งในสี่หญิงงามลุ่มหลง ผู้ได้รับฉายา “มวลผลละอายนาง” นางมีชื่อจริงว่าหยางยวี่หวน (杨玉环) ที่เรียกว่า หยางกุ้ยเฟย เนื่องจาก หยาง(杨) เป็นแซ่ และคำว่า กุ้ยเฟย (贵妃) เป็นชื่อตำแหน่งของนางที่ได้รับจากจักรพรรดิถังเสวียนจง ทุกครั้งที่นางจะนั่งรถม้า ต่างก็มีบรรดาขุนนางใหญ่บังคับรถม้าให้ด้วยตัวเอง นางมีช่างอักษรถอและปักผ้าถึงเจ็ดร้อยคน จักรพรรดิถังเสวียนจงทรงโปรดปรานนางมาก ทั้งละเลยการปกครองวาระการเมือง เป็นเหตุให้ อันลู่ซาน (安禄山) ได้หยิบยกข้ออ้างนี้มาก่อการกบฏ

เวลาต่อมา ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากอิทธิพลของวรรณกรรมหลายๆ เรื่องในยุคสมัยที่กล่าวมาที่ได้มีการวางบทบาทของจิ้งจอกในทางที่ดีขึ้น ประกอบกับกระแสแนวคิดสตรีนิยมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้เกิดการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของจิ้งจอกและนางต่าจี้ขึ้นมาใหม่ว่าการนำเอาภาพลักษณ์ของปิศาจจิ้งจอกเก้าหางรวมเข้ากับต่าจี้ อาจจะเป็นการสร้างความปลอดภัยแก่บุรุษก็เป็นไปได้

ปัจจุบันคนจีนหลายคนให้เคารพจิ้งจอกเก้าหาง หรือเขียนจิ้งจอกเก้าหาง จากกระแสความนิยมได้ส่งผลให้เกิดวัตถุมงคล หรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับจิ้งจอกขึ้นมากมายในประเทศไทย ทั้งนี้ทั้งนั้นสิ่งเหล่านี้โดยมากมักถูกปลุกเสกด้วยพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ อาศัยความเชื่อเป็นตัวผลักดันความนิยม โดยอ้างว่าการปลุกเสกเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาพุทธ อย่างไรก็ตามมีคนจีนหลายคนเริ่มจากการนับถือจิ้งจอกเก้าหาง ก่อนที่จะเกิดความศรัทธาในศาสนาอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้ว่า ตัวตนของจิ้งจอกจะเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับจิตใจของผู้ที่มอง และให้คำจำกัดความนั้นๆ ซึ่งการเคารพจิ้งจอกเก้าหางที่ดีที่สุดก็คือการให้ความเคารพแต่พอสมควร และต้องไม่ลืมที่จะประพฤติตัวให้อยู่ในหลักศีลธรรมอันดีงามที่พึงมี จำต้องระลึกไว้เสมอว่าจิ้งจอกผ่านการบำเพ็ญเพียรมาช้านานกว่าจะบรรลุเป็นเซียน ทว่าหากเกิดการหลงผิดเพียงชั่วขณะเดียว เขียนจิ้งจอก ก็อาจจะกลายเป็นปิศาจจิ้งจอกได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาภาพลักษณ์ของจิ้งจอกในบทความมาต่อยอดว่าได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นในด้านวัฒนธรรม หรืออุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตลาดพระเครื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ วัฒนมะหาดม. (2559). *นางพญาจิ้งจอกเก้าหาง*. สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2563, จาก http://shreegurudevamantra.blogspot.com/2016/08/blog-post_15.html.
- ณัฐวุฒิ มาทา. (2561). “ตะลึงกันทั้งวงการ!!! ต่างชาติแห่สักยันต์ นางพญาจิ้งจอก 9 หาง” *พ่อบุ๋มهامุณี* บอกเลยไม่ธรรมดา ไม่เชื่ออย่าลบหลู่!! สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2563, จาก <https://www.tnews.co.th/contents/442458>.
- เหอ เจิงฟาง. (2557). การศึกษาปรากฏการณ์ความเชื่อเรื่องปิศาจจิ้งจอกตตมในสมัยอันถึงสมัยถัง. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 7(1), 44-57.
- Ding Junjie. (2012). *Study on the image of fox god in the ancient Chinese literature*. (Master's thesis). South-Central University for Nationalities. สืบค้นจาก www.cnki.net.
- Gao Jianguo. (2013). On the image of fox spirit in Chinese literature. *Journal of Kaili University*, 31(1), 102-103.

- Li Miao. (2011). From the holy animals to the spirit: Analysis of the reasons for the change of the status of the nine-tails fox. *Research Results of Nanjing Normal University*, 36(10), 187.
- Li Xiaoxi. (2012). *The relationship between fox spirit and women*. *Journal of Liaoning radio and TV University*, 30(2), 78-79.
- Xiao Rongju. (2017). *The study of nine-tailed fox*. (Master's thesis) Sichuan Normal University. สืบค้นจาก www.cnki.net.